

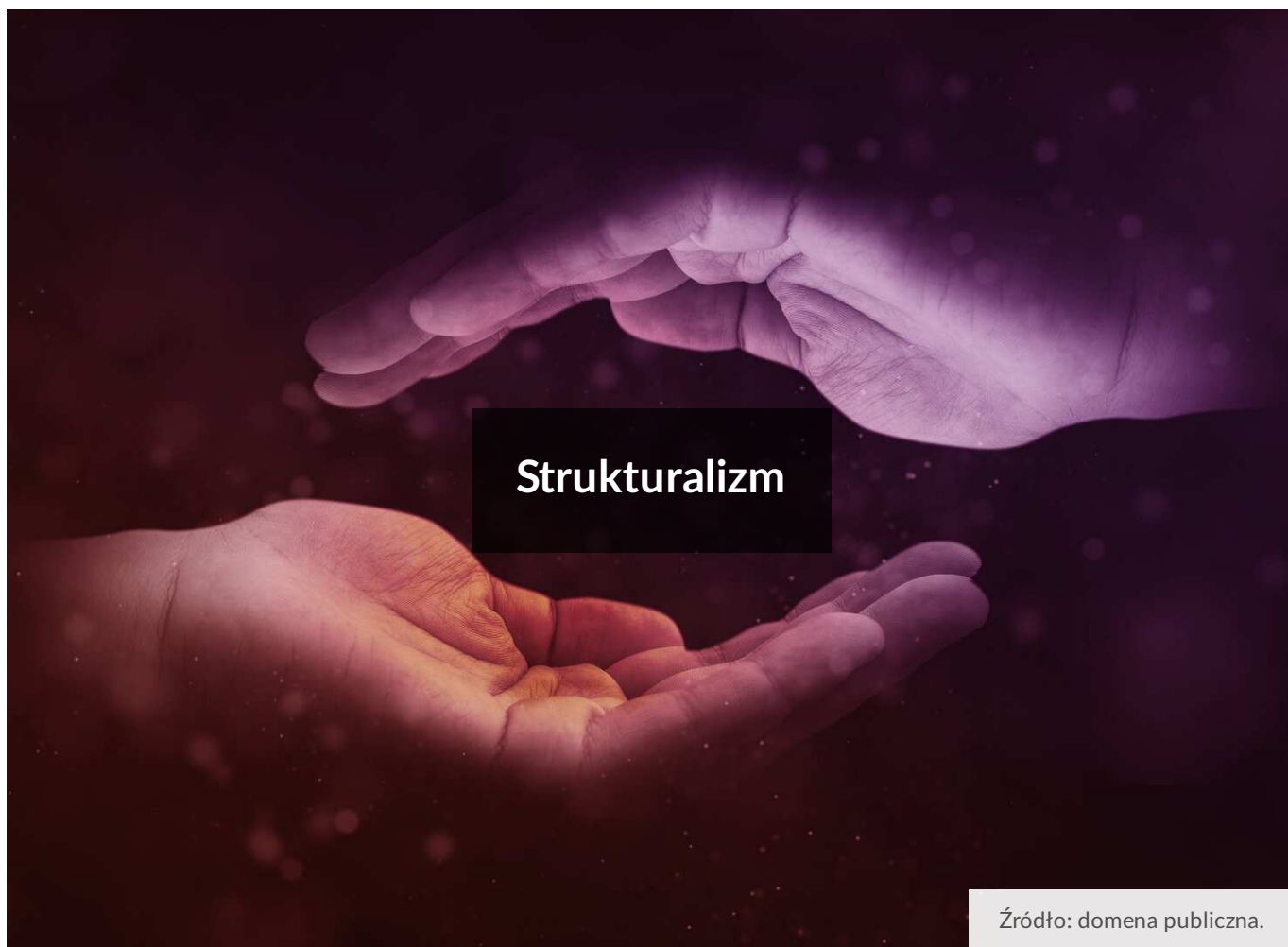
Strukturalizm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Alan Barnard, *Antropologia*, Warszawa 2008, s. 172.
- Źródło: Alan Barnard, *Antropologia*, Warszawa 2008, s. 173.
- Źródło: Krystyna Pomorska, *Teoria języka poetyckiego i przedmiot poetyki w tzw. szkole formalnej*, „Pamiętnik Literacki” 1963, nr 54/4, s. 397.
- Źródło: Zofia Staszczak, *Słownik etnologiczny*, Warszawa-Poznań 1987, s. 323.
- Źródło: Zofia Staszczak, *Słownik etnologiczny*, Warszawa-Poznań 1987, s. 334.
- Źródło: *Encyklopedia PWN: strukturalizm*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 30.06.2021 r.].
- Źródło: *Encyklopedia PWN: historyzm*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 30.06.2021 r.].

- Źródło: Wiesław Strukowski-Kozień, *Emergentny strukturalizm socjologiczny – redukcyjny czy systemowo strukturalny schemat wyjaśnienia?*, „Studia Socjologiczne” 1991, nr 1-2 (120-121), s. 161.
- Źródło: Robert Deliège, *Historia antropologii*, Warszawa 2011, s. 219.
- Źródło: Anna Szabelska, *Claude Lévi-Strauss i strukturalna analiza mitu a przyczynek do badań kognitywnych*, „Via Mentis” 2012, nr 1, s. 104.
- Źródło: Brunon J. Ruciński, *Pewien strukturalizm: główne koncepcje Claude Lévi-Straussa*, „Studia Philosophiae Christianae” 1971, nr 7/2, s. 217.
- Źródło: Anna Szabelska, *Claude Lévi-Strauss i strukturalna analiza mitu a przyczynek do badań kognitywnych*, „Via Mentis” 2012, nr 1/1, s. 102.

Źródło: domena publiczna.

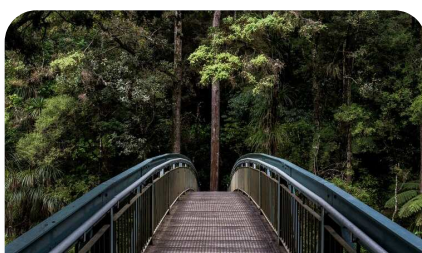
Materiał jest częścią serii „**Inne spojrzenie**”.

Strukturalizm to orientacja teoretyczno-badawcza, która zakładała zasadę systemowości badań. Badacz powinien traktować zespół zjawisk jako system. Zasadniczą rolę odegrał tu zespół doktryn językoznawczych (1930–1960), które dominowały wówczas w lingwistyce światowej. Różne kierunki różnych dziedzin nauki (religioznawstwo, teoria kultury czy antropologia kulturowa) łączyło dążenie do stosowania aparatu pojęciowego wzorowanego na językoznawstwie. Strukturalizm wskazał w ten sposób nowe perspektywy badawcze.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz źródła inspiracji strukturalistów.
- Wyjaśnisz istotę podejścia strukturalistycznego.
- Ocenisz znaczenie strukturalizmu.

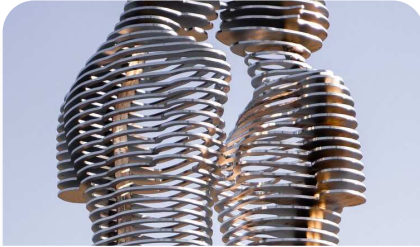
Dla zainteresowanych

Funkcjonalizm

Ewolucjonizm

Dyfuzjonizm

Poststrukturalizm

Postmodernizm

**Socjologiczne rozumienie
kultury i wymiary kultury**

Przeczytaj

Strukturalizm jako kierunek badawczy (różnych dziedzin nauki) o korzeniach **lingwistycznych** wyodrębnił się w latach 50. XX w. Postulował on analizę strukturalną badanych czynności i obiektów.

Struktura (łac. *structura* – konstrukcja) to wzajemne relacje elementów stanowiących całość. Strukturalizm zakładał, że „znaczenie powstaje dzięki wiedzy o tym, jak rzeczy łączą się ze sobą, a nie przez rozumienie ich w izolacji”. Badacz powinien zatem traktować zespół zjawisk jako system – szukać różnic i podobieństw w jego zakresie. Tak więc podjęto badania – głównie struktur myślenia i struktur społecznych – mając za wzór językoznawstwo strukturalne.

Ferdynand de Saussure
Źródło: domena publiczna.

Językoznawstwo strukturalne

Twórcą strukturalizmu był **Ferdynand de Saussure** – szwajcarski językoznawca. Stworzył on również podstawy **semiologii**. W badaniach nad językiem proponował podejście synchroniczne i strukturalne. Zwrócił uwagę na rozróżnienie diachronii i synchronii, *langue* i *parole*. Badanie synchroniczne zakładało eksplorowanie języka w konkretnym momencie, natomiast podejście diachroniczne postulowało badanie języka zmieniającego się w czasie.

Podział na *langue* (z fr. – język) i *parole* (z fr. – mowa) to najistotniejsze rozróżnienie de Saussure'a. Język (*langue*) uznawany jest za ponadindywidualny system reguł (struktura językowa, gramatyka), nie ma zatem podmiotu i istnieje jako potencjalna możliwość realizacji. Natomiast *parole* to mowa, indywidualna wypowiedź, która zawsze ma swój podmiot, istnieje w ściśle określonym czasie, jest realizacją (a nie instytucją), jest swobodna i indywidualna.

((Alan Barnard

Antropologia

Badacz terenowy, czy to językoznawca, czy to antropolog, przechodzi od poziomu *parole* do poziomu *langue*, to znaczy od mówienia albo

działania jakiegoś człowieka do ogólnego opisu właściwego zachowania językowego lub społecznego.

Źródło: Alan Barnard, *Antropologia*, Warszawa 2008, s. 172.

Perspektywa diachroniczna badania języka zakładała ujęcie historyczne, czyli to, jakie przemiany zachodzą w jego rozwoju od form dawnych po współczesne. Perspektywa synchroniczna skupiała się natomiast na analizie języka w określonym momencie, bez analizy elementu historycznego. Ta metoda była najbliższa strukturalistom. Należy jednak pamiętać, że perspektywa diachroniczna i synchroniczna wzajemnie się uzupełniały.

Język jest zatem systemem nie tylko reguł, ale i znaków, a te zawsze odnoszą się do jakiejś rzeczywistości. Każdy znak ma dwa aspekty – znaczący (*signifiant*) i znaczony (*signifié*). Aspekt znaczony to byt, a znaczący to obraz akustyczny. Język jest zawsze czymś, co odnosi nas do rzeczywistości i w tym kontekście dźwiękowa strona języka nic nie oznacza. Pytanie brzmi zatem: „Jaka jest relacja między dźwiękiem i znaczeniem?”. Problem znaczenia wyrazu odnosi się do tego, jak postrzegać relacje między językiem i światem. W tym kontekście najważniejszą cechą znaku będzie jego arbitralność.

((Alan Barnard

Antropologia

Rozumiemy przez to, że nie istnieje żaden naturalny związek między fonologicznymi właściwościami słowa a jego znaczeniem. Jeśli mówię po włosku, nazywam czworonożnego, szczekającego rodzinnego ulubieńca *il cane*. Jeśli mówię po niemiecku, powiem *der Hund*. Jeśli mówię po angielsku – *the dog*. [Po polsku powiem *pies* – dop. red.]. Fonetyczny układ słowa w każdym przypadku zależy od tego, którym językiem decyduję się mówić. (Nawet odgłosy wydawane przez zwierzęta są w pewnym sensie arbitralne: włoski pies szczeka bau-bau, francuski oua-oua, brytyjskie i amerykańskie psy woof-woof [a po polsku *hau-hau*]). Również symboliczne elementy kultury otrzymują znaczenie w zależności od kultury (powiedzmy, francuskiej lub brytyjskiej) i w zależności od kontekstu w obrębie danej kultury. Jak zwykł mówić sir Edmund R. Leach, korona może oznaczać władzę królewską (przez metonimię: część zamiast całości) albo rodzaj piwa (przez metaforę: marka X – „król piw”).

Źródło: Alan Barnard, *Antropologia*, Warszawa 2008, s. 173.

W tym kontekście rozumiemy, że język to system znaków i sposobów ich użycia przez jednostkę. Człowiek nigdy jednak nie pozna ich całości. Mowa zaś, rozumiana jako

realizacja języka, będzie poddana jego zasadom.

Kontynuatorami myśli de Saussure'a byli językoznawcy zgromadzeni wokół praskiego ośrodka naukowego, stąd określenie „szkoła praska”. Głównymi jej przedstawicielami byli Rosjanie – [Roman Jakobson](#) i Nikołaj S. Trubieckoj.

Nikolai S. Trubieckoj (1890–1938)

Źródło: domena publiczna.

Szczególnie zainteresowali się **fonemem** – najmniejszą jednostką systemu językowego

o. Fonem – jako znak językowy – służy do rozpoznania znaczenia wyrazu i nie może być zastąpiony żadnym innym dźwiękiem bez zmiany znaczenia wyrazu.

Wartość fonemu jest wyznaczana przez opozycję fonologiczną (przez przeciwstawianie innemu fonemowi). Z kolei **morfem** jest najmniejszym

elementem językowym mogącym przekazać jakieś znaczenie.

Roman Jakobson (1896–1982)

Źródło: Philweb Bibliographical Archive, licencja: CC BY 3.0.

Badania nad fonemem przyczyniły się do stworzenia fonologii.

Przedstawiciele szkoły praskiej uważali, że zmiany językowe zaczynają się na poziomie żywej mowy (*parole*), dopiero potem przechodzą na poziom całej struktury (*langue*), dlatego tak ważna jest funkcja komunikacyjna języka, która cały czas się rozwija. Zasługą szkoły praskiej było również powołanie do życia teorii języka poetyckiego i funkcji poetyckiej komunikatu językowego.

((Krystyna Pomorska

Teoria języka poetyckiego i przedmiot poetyki w tzw. szkole formalnej

[Język poetycki – dop. red.] jest to język w funkcji poetyckiej, w odróżnieniu od języka w funkcji komunikatywnej, tj. języka potocznego. Z kolei jednak pojęcie funkcji poetyckiej może mieć kilka różnych możliwych rozumień. Oto jak definiuje to pojęcie przedstawiciel współczesnego strukturalizmu, Jakobson:

Nastawienie (Einstellung) na sam KOMUNIKAT, skupienie się na komunikacie dla niego samego – to POETYCKA funkcja języków.

Empirycznym kryterium dla funkcji poetyckiej jest „projekcja zasady ekwiwalencji z osi wyboru na oś kombinacji” przy budowaniu językowej wypowiedzi. Wybór i kombinacja powstają: pierwszy – na bazie ekwiwalencji, druga – na bazie przyległości. Zaś ekwiwalencja to żywioł metaforyczny, przyległość – żywioł metonimiczny. Z chwilą skrzyżowania tych dwu osi mamy charakterystyczne zachodzenie na siebie, krzyżowanie się metafory i metonimii, a w konsekwencji nieuchronną wieloznaczność wypowiedzi poetyckiej:

(...) Wieloznaczność jest wewnętrzną, nieodłączną cechą każdego komunikatu z orientacją na sam komunikat, krótko mówiąc – nieodłączną cechą poezji.

Źródło: Krystyna Pomorska, *Teoria języka poetyckiego i przedmiot poetyki w tzw. szkole formalnej*, „Pamiętnik Literacki” 1963, nr 54/4, s. 397.

Oznacza to, że język poetycki różni się od potocznego tym, iż zatracą związki łączące go z rzeczywistością pozajęzykową.

Antropologia strukturalna

Podczas gdy językoznawcy strukturalni próbowali znaleźć prawa i zasady rządzące różnorodnością językową, antropolodzy próbowali tego samego, stawiając jednak w centrum zainteresowania różnorodność kulturową.

((Robert Delière

Historia antropologii

Ponieważ wszystkie kultury są wytworami umysłu ludzkiego, ostatecznym celem badań strukturalisty będą zatem właściwości umysłu ludzkiego, czyli wykrycie, w jaki sposób umysł dzieli, klasyfikuje i organizuje rzeczywistość.

Źródło: Robert Deliège, *Historia antropologii*, Warszawa 2011, s. 219.

Książę Bernhard przyznaje nagrodę Erasmusa prof. Claude'owi Lévi-Straussowi w Tropenmuseum w Amsterdamie, 1973 r.

Źródło: Bert Verhoeff/Anefo, licencja: CC BY-SA 3.0.

[Claude Lévi-Strauss](#), francuski antropolog, uznał, że kultura lub życie społeczne funkcjonują jak system znaków (metoda językoznawcza) w języku. Oznacza to, że można je badać jak język.

((Zofia Staszczak

Słownik etnologiczny

Kultura – efekt symbolizacji, zrodzonej w pewnym momencie rozwoju gatunku ludzkiego, której wyrazem jest przede wszystkim ludzki język – opiera się na sposobach, za pomocą których umysł strukturyzuje otaczającą go rzeczywistość przyrodniczą (naturalną). Owo przejście od natury do kultury jest zdeterminowane przez ludzką zdolność do myślenia o związkach biologicznych jako o systemach opozycji.

Źródło: Zofia Staszczak, *Słownik etnologiczny*, Warszawa-Poznań 1987, s. 323.

W cytacie pobrzmiewa ważne założenie, że struktury myślenia są jednakowe dla wszystkich ludzi, gdyż wszyscy dysponują podobnie zbudowanym mózgiem. Jednak różnica między

człowiekiem współczesnym a przedstawicielem (mniej złożonych struktur) polega na tym, że struktury myślenia współczesnego człowieka zostały stłamszone przez dziedzictwo kulturowe rozumiane tu jako schematy, zbiory znaczeń, które są konieczne do życia we współczesnym społeczeństwie. Aby poznać struktury społeczności tradycyjnych, należy prześledzić (zbadać) ich [mity](#). Badanie owych opowieści, mimo częstego oderwania od właściwego kontekstu religijnego, językowego czy kulturowego, będzie zawsze brało pod uwagę niezmienną strukturę („uniwersalną nieracjonalną logikę pierwotną”^{*}), którą nadał im człowiek w momencie powstania, oraz którą zauważa w momencie „odczytywania”. Według Lévi-Straussa mity w pierwszym oglądzie wydają się zbiorem różnych opowieści, z których wyłaniają się uniwersalne tematy, jak np. dzieciobójstwo, ojcobójstwo, kazirodztwo itd. Powstawały one często z chęci podkreślenia niemożliwej do wytłumaczenia dychotomii życia i śmierci czy też (jak u Freuda) z niemożności pogodzenia ukrytych pragnień z porządkiem panującym w danej kulturze (natura vs kultura). Mity są również nośnikiem informacji, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie. Często są to kwestie dotyczące panującego porządku, zbiory reguł czy nakazów.

Lévi-Strauss próbował odnaleźć elementarną strukturę kultury – na wzór językoznawców chciał wyodrębnić jej najmniejsze elementy oraz znaleźć zależności między nimi. Tak, jak w języku, tak i w kulturze porządkowanie części składowych może być relacją opozycyjności (binarności).

((Zofia Staszczak

Słownik etnologiczny

Strukturalizm ujmuje kulturę jako system komunikacji pomiędzy ludźmi, a wszelkie czynności i obiekty w obrębie tego systemu traktowane są jako znaki, które podlegają ciągłej wymianie.

Strukturaliści stawiają jednak w jednej płaszczyźnie oznaki naturalne i kulturowe, przyjmując, że są one determinowane zewnętrznymi.

Źródło: Zofia Staszczak, *Słownik etnologiczny*, Warszawa-Poznań 1987, s. 334.

Słownik

antropologia

dyscyplina naukowa zajmująca się człowiekiem jako bytem biologicznym i kulturowym, w tym rozwojem społeczeństw i kultur

lingwistyka

dziedzina nauki zajmująca się językiem

mit

symboliczna opowieść o prehistorycznych wydarzeniach (często o bogach i legendarnych bohaterach), która jednocześnie wyjaśnia współczesne zjawiska

semiologia

dyscyplina naukowa zajmująca się znakiem w procesie międzyludzkiej komunikacji

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem i zastanów się, co to znaczy, że „język określa sposób myślenia i postrzegania świata”. Następnie wykonaj ćwiczenie.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PgDwtkQXF>

Strukturalizm – między nowoczesnością a ponowoczesnością

Strukturalizm to nurt w filozofii i antropologii, który w pewien sposób łączył dwie tradycje ideowe świata zachodniego. Z jednej strony wpisywał się w nowoczesny racjonalizm, a z drugiej antycypował idee, które zostały później rozwinięte przez myślicieli postmodernizmu.

Filozof Andrzej Szahaj w artykule *Teksty na wolności (strukturalizm – poststrukturalizm – postmodernizm)* pisze:

„Rozpocznę od prostego pytania: czego pożądał strukturalizm? Przede wszystkim: Prawdy. Był (jest?) prądem intelektualnym sytuującym się w całej modernistycznej tradycji nauki europejskiej, dla której Prawda była (jest) wartością nadrzędną. Można wręcz mówić o pewnym scjentyzmie strukturalizmu, który marzył o tym, aby naukowo opisać wreszcie świat (znaczeń) takim, jakim jest on w swej istocie, aby uchwycić jeden jedyny Porządek organizujący teksty świata (znaczeń), stworzyć gramatykę kultury odwzorowującą rzeczywiście istniejący w niej ład (...). [Strukturalizm] Śnił o Teorii, która raz na zawsze rozwikłałaby tajemnice języka i umysłu, o kompletnym opisie wszystkich istotnych relacji kulturowych (...). Dzielił świat na to, co konstytutywne (ważne, rozstrzygające, centralne, determinujące resztę, nadrzędne, proste i podstawowe), i to, co pochodne (powierzchniowe, marginesowe, zamazane, chaotyczne i przygodne). Tęskniąc do wzorcowej spójności, [strukturalizm] lekceważył (...) to, co mogło owej spójności zagrozić. (...) nie tolerował sprzeczności, (...) chciał głosić jedność i powszechność. (...) Chciał nauczać i pouczać (...) i wskazywać drogę. Na swój sposób emancypować, oświecać i przewodzić. Wierzył w całość ukrytą za fragmentami. (...) Wierzył w rzeczywistość. Nie w tę potoczną – chaotyczną, zmienną i nieokreśloną [ale w] (...) tę wyższą – ukrytą, wieczną i niezmienną. Zachłanny na sens i porządek nie przyjmował do wiadomości chaosu”.

Jednocześnie strukturaliści podważyli pewne zasady tradycji modernistycznej. Zwrócili na przykład uwagę na szczególną rolę języka. Nie miał on być jedynie narzędziem swobodnego wyrażania się, ale określać sposób myślenia i postrzegania świata. Tym samym podważona została idea w pełni świadomego siebie podmiotu przedstawiona przez Kartezjusza i będąca głównym elementem kultury zachodniego racjonalizmu. Człowiek – w ujęciu strukturalistów – nie jest całkowicie autonomiczny, podlega bowiem strukturom, które nie w pełni kontroluje. Oznaczało to również, że wielość doświadczeń jest wyznacznikiem ludzkiej kondycji.

Dobrze to widać w strukturalistycznej wizji historii. Filozofka Małgorzata Kowalska w książce *Dialektyka poza dialektyką. Od Bataille'a do Derridy* pisze:

„Historia w świetle strukturalizmu (...) rozpada się (...) na rozmaite poziomy zjawisk i na wiele (...) historii lokalnych (niebędących jednak nigdy historiami indywidualnymi). Z taką koncepcją mamy do czynienia już u [Claude'a] Lévi-Straussa, choć problem historii interesował go tylko drugorzędnie. [Badacz ten, polemizując] z [Jeanem-Paulem] Sartre'em, (...) zarzuca mu między innymi pojmowanie wszelkiej historii na modłę nowożytnej historii Zachodu, a tym samym niezdolność do uchwycenia specyfiki historii ludów zwanych prymitywnymi. Otóż ta historia (...) rzuca zupełnie nowe światło na samą historyczność. Kultury »prymitywne« stanowią rodzaj empirycznego dowodu na to, że czasów historycznych jest wiele i że nie są one ze sobą zbieżne: każda kultura posiada własny. (...) jest ich wiele również dlatego, że dzieje jednej (...) kultury, na przykład dzieje Francji, rozpadają się na różne epoki i na różne poziomy w ramach tej samej epoki, z których każdy ma własną chronologię, własny rytm zmian, a więc własną czasowość. Istnieje historia liczona w godzinach, ale też liczona w latach, stuleciach i w tysiącletniach. (...) I – jak podkreśla Lévi-Strauss – te różne, różnie mierzone historie nie tworzą jednej historii globalnej, ponieważ każda z nich ma inny zakres informacji i inny zakres wyjaśniania. (...) Jeżeli historia jako dyscyplina nie może stać się nauką globalną, wynika to po prostu z faktu, że nie istnieje jej globalny przedmiot”.

Źródła cytatów: Andrzej Szahaj, *Teksty na wolności (strukturalizm - poststrukturalizm - postmodernizm)*, repozytorium.umk.pl [dostęp 17.12.2021]; Małgorzata Kowalska, *Dialektyka poza dialektyką. Od Bataille'a do Derridy*, Warszawa 2000, s. 80–81.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Poszukaj informacji na temat badaczy, którzy zostali wymienieni w audiobooku.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz, kto był twórcą strukturalizmu.

☐ Claude Lévi-Strauss

☐ Roman Jakobson

☐ #Ferdynand de Saussure

☐ Nikołaj S. Trubieckoj

Ćwiczenie 2

Dopasuj definicje do odpowiednich pojęć.

Diachronia

to ponadindywidualny system reguł (struktura językowa, gramatyka), nie ma zatem podmiotu i istnieje jako potencjalna możliwość realizacji.

Synchronia

to eksplorowanie języka w konkretnym momencie czasu.

Langue

to indywidualna wypowiedź, która zawsze ma swój podmiot, istnieje w ściśle określonym czasie, jest realizacją (a nie instytucją), jest swobodna i indywidualna.

Parole

to badanie języka zmieniającego się w czasie.

Ćwiczenie 3

Zaznacz, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Strukturalizm zakładał, że ludzka wiedza o świecie bazuje na tym, co postrzegane zmysłowo i porządkowane oraz interpretowane przez umysł.	☐	☐
Główni przedstawiciele szkoły praskiej to Roman Jakobson i Nikołaj S. Trubieckoj.	☐	☐
Znak posiada dwa aspekty – znaczący (signifié) i znaczone (signifiant). Aspekt znaczone to obraz akustyczny, a znaczący to byt.	☐	☐
Morf to najmniejszy element językowy przekazujący jakieś znaczenie.	☐	☐

Zapoznaj się z tekstem, a następnie wykonaj ćwiczenie.

((Brunon J. Ruciński

Pewien strukturalizm: główne koncepcje Claude Lévi-Straussa

Strukturalizm (...) gromadzi fakty społeczne, porządkuje je, otrzymując w rezultacie pewne systemy. Systemy te stanowią całości logiczne faktycznie wytworzone. Ich sens uzyskuje się przez odniesienie do struktury, stanowiącej całość możliwości dopuszczonych przez dany fakt społeczny, w ramach których systemy wytworzone faktycznie stanowią fragmenty możliwości zrealizowanych. (...) Możliwe jest przejście od jednego modelu do drugiego, od drugiego do trzeciego itd., dzięki zakresowemu traktowaniu tych modeli i analogicznemu traktowaniu ich elementów. Ta wzajemna przekładalność pozwala na zarysowanie przed nam i syntetycznego, i totalizującego obrazu kultury ludzkiej.

Źródło: Brunon J. Ruciński, *Pewien strukturalizm: główne koncepcje Claude Lévi-Straussa*, „Studia Philosophiae Christianae” 1971, nr 7/2, s. 217.

Wyjaśnij, dlaczego C. Lévi-Strauss twierdził, że „strukturalizm nie jest doktryną filozoficzną, lecz metodą”.

Zapoznaj się z tekstem, a następnie wykonaj ćwiczenie.

((Anna Szabelska

Claude Lévi-Strauss i strukturalna analiza mitu a przyczynek do badań kognitywnych

W umysłowości tradycyjnej wydarzenia minione zlewają się w jedną całość z rzeczywistością mityczną. Chodzi tutaj tak o wydarzenia z odległej przeszłości, jak i te bliższe. Członkowie społeczności tradycyjnych, będąc niepiśmiennymi, dysponują jedynie ustnym przekazem własnej historii. To z kolei, w połączeniu z zawodnością ludzkiej pamięci, sprawia, że nawet wydarzenia, w których uczestniczyli ludzie żyjący dwa, trzy pokolenia wstecz zaczynają się rozmywać i w konsekwencji mogą zostać włączone w rzeczywistość mityczną.

Źródło: Anna Szabelska, *Claude Lévi-Strauss i strukturalna analiza mitu a przyczynek do badań kognitywnych*, „Via Mentis” 2012, nr 1/1, s. 102.

Wyjaśnij, jaką rolę w badaniach antropologicznych pełnią mity.

Zapoznaj się z tekstem, a następnie wykonaj ćwiczenie.

((Wiesław Strukowski-Kozień

***Emergentny strukturalizm socjologiczny –
redukcyjny czy systemowo strukturalny schemat
wyjaśnienia?***

W swoich rozważaniach poświęconych mikrosocjologii Jacek Szmátka zmierza do sformułowania na terenie socjologii konkretnego stanowiska filozoficznego. Stanowisko to nazywane przez autora emergentnym strukturalizmem socjologicznym ma być bazą wyjściową do reinterpretacji różnych koncepcji badawczych i teoretycznych w socjologii (przede wszystkim w mikrosocjologii). Ma ono doprowadzić do wykrystalizowania się nowego paradygmatu metodologiczno-teoretycznego mikrosocjologii – właśnie emergentnego strukturalizmu socjologicznego.

Źródło: Wiesław Strukowski-Kozień, *Emergentny strukturalizm socjologiczny – redukcyjny czy systemowo strukturalny schemat wyjaśnienia?*, „Studia Socjologiczne” 1991, nr 1–2 (120–121), s. 161.

Wyjaśnij, jaki jest cel tzw. strukturalizmu emergentnego.

Zapoznaj się z tekstami, a następnie wykonaj ćwiczenie.

“ ***Encyklopedia PWN: historyzm***

(...) stanowisko filozoficzne i metodologiczne, różnie rozumiane, postulujące rozpatrywanie zjawisk społecznych i kulturowych w procesie ich powstawania i rozwoju.

Źródło: *Encyklopedia PWN: historyzm*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 30.06.2021 r.].

“ ***Encyklopedia PWN: strukturalizm***

W socjologii i etnografii zbiorcze określenie wielu koncepcji, w których centralne miejsce zajmuje pojęcie struktury, a za główne zadanie uważa się badanie trwałych relacji między częściami (elementami) społecznej całości.

Źródło: *Encyklopedia PWN: strukturalizm*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 30.06.2021 r.].

Wyjaśnij, dlaczego historyzm i strukturalizm to dwie przeciwstawne koncepcje socjologiczne.

Zapoznaj się z tekstem, a następnie wykonaj ćwiczenie.

((Anna Szabelska

Claude Lévi-Strauss i strukturalna analiza mitu a przyczynek do badań kognitywnych

Według Lévi-Straussa do ich analizy niezbędne jest, dokonane przez Jakobsona, rozróżnienie między metaforą i metonimią. Jak pisze Leach, „zasady są proste (...): metafora (system, paradygmat) polega na rozpoznawaniu podobieństwa, a metonimia (syntagma) na rozpoznawaniu styczności i wzajemnego powiązania”. (...) [Z]najac system językowy, w którym się poruszamy, słysząc zdanie ukazujące część pewnej całości, możemy dopowiedzieć sobie resztę. Leach posługuje się tutaj przykładem króla, o którym możemy powiedzieć, że nosi koronę. Słuchacz zaznajomiony z kodem, którym operujemy, będzie wiedział, jakie jeszcze atrybuty zostaną przypisane monarsze.

Źródło: Anna Szabelska, *Claude Lévi-Strauss i strukturalna analiza mitu a przyczynek do badań kognitywnych*, „Via Mentis” 2012, nr 1, s. 104.

Rozstrzygnij, czy podany w tekście przez Leacha przykład dotyczący króla to metonimia. Uzasadnij swoje zdanie.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Dla nauczyciela

Autor: Krzysztof Kowaluk

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Strukturalizm

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

I. Człowiek w społeczeństwie

Uczeń

2) wyjaśnia kwestię racjonalności, emocji, uczuć, temperamentu i charakteru w postępowaniu człowieka; rozróżnia inteligencję i inteligencję emocjonalną;

8) przedstawia różnorodne formy komunikowania się; wykazuje znaczenie komunikacji niewerbalnej w porozumiewaniu się.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- przedstawia podstawowe zasady strukturalizmu;
- interpretuje znaczenie strukturalizmu dla badań społecznych;
- wyjaśnia różnice między strukturalizmem a zachodnią tradycją humanistyczną.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

Troje uczniów przygotowuje prezentację na temat: „Strukturalizm jako opozycja wobec humanizmu”. Materiałem źródłowym są dwie pozycje: Andrzej Miś, *Filozofia współczesna. Główne nurty*, Warszawa 2002 (rozdziały: *Humanizm* i *Antyhumanizm*) oraz Jerzy Szacki, *Historia myśli socjologicznej*, Warszawa 2002 (rozdział *Strukturalizm*). Uczniowie mogą także korzystać z materiału z sekcji „Przeczytaj”.

Faza wstępna

1. Praca z audiobookiem: „Strukturalizm – między nowoczesnością a ponowoczesnością” Po zapoznaniu się z materiałem uczniowie dyskutują o znaczeniu sformułowania: „język określa sposób myślenia i postrzegania świata”. Chętna osoba przedstawia wnioski.
2. Nauczyciel przedstawia cele i przedmiot zajęć.

Faza realizacyjna

1. Przedstawienie uczniowskiej prezentacji „Strukturalizm jako opozycja wobec humanizmu”. Po zakończeniu wystąpienia pozostali uczniowie zadają pytania prelegentom.
2. Burza mózgów i dyskusja. Uczniowie z pomocą nauczyciela wymieniają najważniejsze różnice między zachodnią tradycją humanistyczną a podejściem strukturalistycznym. Wybrana osoba zapisuje te różnice na tablicy.
3. Wspólna ocena wystąpienia oraz dyskusji. Nauczyciel odpowiada na pytania uczniów dotyczące teorii strukturalizmu.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel przedstawia krótko koncepcje filozoficzne wchodzące w zakres poststrukturalizmu oraz wyjaśnia ich związki ze strukturalizmem.
2. Wykonanie ćwiczeń 5–8 z sekcji „Sprawdź się”. Wspólne omówienie odpowiedzi.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują pozostałe ćwiczenia.

Materiały pomocnicze:

Andrzej Miś, *Filozofia współczesna. Główne nurty*, Warszawa 2002.

Jerzy Szacki, *Historia myśli socjologicznej*, Warszawa 2002.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Audiobook może zostać wykorzystany przez uczniów indywidualnie lub podczas zajęć w charakterze uzupełnienia głównego tematu.